

Raport științific

Proiect PCE-2012-4-0594, Contract 41/2-09.13

**Titlu proiect: Membri, simpatizanți, conspiratori și "tovarăși de drum".
Componența Partidului Comunist din România în perioada ilegalității - Studii
prosopografice.**

Director de proiect: prof. univ.dr. Adrian Cioroianu

În etapa de debut a proiectului, eforturile echipei proiectului s-au orientat către activitatea de cercetare-documentare și cea de diseminarea a rezultatelor.

1. Activitatea de cercetare-documentare

Activitatea de cercetare documentare s-a axat pe 4 mari direcții: cercetarea arhivistică și colectarea parțială a materialului arhivistic necesar desfășurării proiectului, cercetarea istoriografică a subiectului, cercetarea metodologică și modelarea în colaborare cu echipa de IT a viitoareii baze de date a proiectului, în conformitate liniile metodologice cele mai potrivite. Fiecare direcție de cercetare a rezultat într-un raport, disponibil pe site-ul proiectului.

1. 1. Cercetarea arhivistică

1. Membrii echipei (Corina Doboș, Mihai Burcea) sub coordonarea directorului de proiect au procedat la cercetarea și colectarea a aproximativ 30% din fișele personale ce formează nucleul bazei de date a proiectului. La Arhivele Naționale Istorice Centrale (București) au fost studiate și fotografiate în vederea prelucrării aproximativ 3000 de fișe personale ale ilegalistilor, conținute în 30 de dosare din Fondul *95-Dosarele personale ale luptătorilor antifasciști întocmite de Ministerul de Interne în perioada 1917 – 1944*:

1. **dosarul nr. 122203** conține 90 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Florescu Dumitru, iar ultima este cea a lui Furiș Carol)
2. **dosarul nr. 122276** conține 98 file și 98 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Bretter Emanoil, iar ultima este cea a lui Bertalan Carol)
3. **dosarul nr. 122277** conține 100 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Assalos Alajos, iar ultima este cea a lui Axlerade Simon)
4. **dosarul nr. 122279** conține 107 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Bettendorf Matei, iar ultima este cea a lui Buzescu Marin Ioan)
5. **dosarul nr. 122280** conține 97 fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Baba Alexandru, iar ultima este cea a lui Bălcescu Dumitru)
6. **dosarul nr. 122281** conține 93 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Băleanu Alexandru, iar ultima este cea a lui Barbu Alexandru)
7. **dosarul nr. 122282** conține 103 de fișe de evidență a ilegalistilor (prima fișă îi aparține lui Barbu Emil, iar ultima este cea a lui Bercaru Nicolae)
8. **dosarul nr. 122283** conține 95 de fișe de evidență a ilegalistilor, (prima fișă îi aparține lui Berceanu Vera, iar ultima este cea a lui Biro Ștefan)

9. **dosarul nr. 122284** conține 98 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Biro Zoltan, iar ultima este cea a lui Bojin Mita)
10. **dosarul nr. 122285** conține 102 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Bojte Francisc, iar ultima este cea a lui Breban Iosif)
11. **dosarul nr. 122286** conține 100 de fișe ale ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Breban Iosif, iar ultima este cea a lui Burbaum Adelle)
12. **dosarul nr. 122287** conține 91 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Caba Ioan, iar ultima este cea a lui Cherekheș Mihai)
13. **dosarul nr. 122288** conține 89 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Chidu Valer, iar ultima este cea a lui Cioran Vasile)
14. **dosarul nr. 122289** conține 96 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Ciorbă Ernest, iar ultima este cea a lui Câmpeanu Constantin)
15. **dosarul nr. 122290** conține 90 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Câmpeanu Nicolae, iar ultima este cea a lui Csordaș Ioan)
16. **dosarul nr. 122291** conține 95 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Csatari Gheorghe, iar ultima este cea a lui Constantinescu Sulamita)
17. **dosarul nr. 122292** conține 92 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Constantinescu Sulamita, iar ultima este cea a lui Cristea Rozalia)
18. **dosarul nr. 122293** conține 100 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Cristea Simion, iar ultima este cea a lui Czovek Ecaterina)
19. **dosarul nr. 122294** conține 94 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Dăbac Benoni, iar ultima este cea a lui Delman Alexandru)
20. **dosarul nr. 122295** conține 84 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Delman Bella, iar ultima este cea a lui Dobrescu Dumitru)
21. **dosarul nr. 122296** conține 91 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Dobriță Ironim, iar ultima este cea a lui Duma Ștefan)
22. **dosarul nr. 122297** conține 83 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Dumangiu Gheorghe Dumitru, iar ultima este cea a lui Davidshon Isac)
23. **dosarul nr. 122298** conține 86 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Deak Andrei, iar ultima este cea a lui Dziaduk Petre)
24. **dosarul nr. 122299** conține 70 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Ebel Maria, iar ultima este cea a lui Ephardt Anton)
25. **dosarul nr. 122300** conține 74 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Ephardt Ferdinand, iar ultima este cea a lui Evzicov Victor)
26. **dosarul nr. 122301** conține 101 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Fabian Andrei, iar ultima este cea a lui Fekete Simion)
27. **dosarul nr. 122302** conține 97 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Fekete Ștefan, iar ultima este cea a lui Florescu Aurel)
28. **dosarul nr. 122304** conține 74 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Furnza Karol, iar ultima este cea a lui Fusman Tobias)
29. **dosarul nr. 122305** conține 85 de fișe de evidență a ilegaliștilor (prima fișă îi aparține lui Gabor Alexandru, iar ultima este cea a lui Gavrilov Gavril)
30. **dosarul nr. 122306** conține 87 de fișe de evidență a ilegaliștilor, (prima fișă îi aparține lui Gavrilovici Petru, iar ultima este cea a lui Gheți S. Nicolae).

O descriere mai detaliată a dosarelor studiate este oferită pe site-ul proiectului, in documentul [raport arhivistic.pdf](#). Fișele colectate au fost inventariate și cercetate în vederea

obținerii unor rezultate statistice relevante pentru construirea categoriilor de analiză ce vor fi utilizate în funcțiile de căutare ale bazei de date.

2. În perioada 25 – 29 noiembrie 2013 Mihai Burcea a efectuat un stadiu de cercetare la Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice din Pitești (UM 02405 Pitești), în vederea cercetării dosarelor de cadre ale unor foști ofițeri superiori și generali ce au deținut funcții de comandă în Ministerul Apărării Naționale sau funcții politice în CC al PCR: Constantin Doncea, Gheorghe Stoica, Petre Borilă, Mihail Burcă, Mihail Florescu, Valter Roman, Dumitru Petrescu, Minea Stan, Boris Holban, cu toții ilegaliști. După parcurgerea mai multor inventare – care conțin numele a peste 20.000 de ofițeri – s-au identificat o parte din dosarele căutate (inventarele nu sunt disponibile on line). Din păcate, dosare nu au fost la puse la dispoziție pentru cercetare, întrucât regulamentul sălii de studiu presupune trecerea lor printr-o comisie de declasificare. Mihai Burcea va reveni la UM 02405 Pitești de îndată ce va fi înștiințat că procedura de declasificare a fost îndeplinită (probabil în prima jumătate a anului 2014).

1.2 Cercetarea istoriografică

Directorul de proiect împreună cu Dumitru Lăcătușu au întreprins o cercetare a articolelor și volumelor de specialitate referitoare la istoria interbelică a Partidului Comunist din România (PCdR) în vederea identificării principalelor tendințe existente în istoriografie, a recurențelor stilistice și ideologice. În urma consultării Bibliografiei istorice a României și a bazei de date online de la sediul Bibliotecii Centrale Universitare București, au fost identificate, consultate și fișate principalele lucrări ce tratează istoria partidului comunist în perioada interbelică, anii 1921-1944. Cercetarea s-a desfășurat la Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară și Biblioteca Facultății de Istorie a Universității din București. Cercetarea a implicat și studierea principalelor reviste de istorie editate după anul 1989. Criteriile de căutare au fost comunism, perioada interbelică (anii 1921-1944), bolșevism, sovietic(i), Comintern, figuri ale comunismului (Ana Pauker, Marcel Pauker, Gheorghe Cristescu Plăpumar, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu etc.).

În general, partidul comunist este reflectat în aceste lucrări ca un organism străin societății românești, care s-a format în afara spațiului de naștere al poporului român, și ai cărui membri erau etnici minoritari, evrei, maghiari, bulgari. Aceasta supoziție reprezintă de fapt o generalizare a observațiilor realizate pe componenta organelor de conducere ale partidului comunist între 1921-1944 (v. studiile lui Dan Cătănu, Gheorghe Neacșu, Marin Stănescu). Nu există de fapt nici un studiu publicat până în prezent care să analizeze componența numerică sau etnică a partidului în perioada interbelică, care să ofere o bază științifică pentru astfel de generalizări. Asupra numărului de membri ai partidului comunist, cei mai mulți dintre cercetători s-au oprit asupra unei estimări propuse de Ana Pauker și care acreditează partidul cu cifra de 1000 de membri la ieșirea din ilegalitate. O altă caracteristică a lucrărilor subiectului este nuanța lor moralizatoare, acestea fiind văzute de către autori ca o încercare de reformare a unei societăți dominată timp de aproape 50 de ani de către autoritățile comuniste, precum și ca o revelație a unui adevăr istoriografic imposibil de rostit în perioada guvernării comuniste.

Raportul istoriografic rezultat în urma acestei cercetări este încărcat pe siteul proiectului, în documentul [raport istoriografic.pdf](#). Acest raport, coroborat cu primele rezultate ale cercetării cantitative ale bazei de date va fi publicat sub forma unui articol în prima jumătate a anului 2014 în *Revista istorică*.

1.3 Cercetarea metodologică & modelarea bazei de date.

Cercetarea metodologică condusă de directorul de proiect și de Corina Doboș s-a îndreptat către stabilirea metodologiei de urmat în analiza prosopografică ce urmează a fi făcută în etapele următoare. Au fost stabilite astfel „populația”, chestionarul prosopografic, chestionarul metodologic, tipuri de funcții de căutare, grupurile țintă.

Cele 9600 de formulare tipizate rezultate în urma acestor verificări au fost reunite în 98 de dosare din fondul 95 aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale . Aceste tipizate se prezintă sub forma unor adevărate fișe personale, care conțin detalii **biografice suficiente, formalizate și omogene**, care permit formarea unor serii de date potrivite pentru o analiză de tip prosopografic. Aceste chestionare au fost trimise și s-au adresat „populației” (în sens statistic) de foști ilegaliști ai PCdR existentă în România între 1950-1952, cu excepția membrilor Biroului Politic ai PMR.

Chestionarul de tip prosopografic utilizat la ancheta din 1952, și a cărui rubrici la vom folosi ca punct de plecare pentru alcătuirea bazei noastre de datedigitale cuprinde 21 de întrebări la care respondenții trebuiau să răspundă.

Funcțiile de interogare formulate în analiza prosopografică actuală se bazează pe observația că răspunsurile la întrebările din chestionarul prosopografic mai sus amintit pot fi clasificate în trei mari tipuri: răspunsurile care furnizează „atribute” și cele care funizează „actori” umani, și atribute „generice” - acele atribute care fac posibilă relaționarea între diverși actori umani (localitatea de origine, localitatea de desfășurare a acțiunilor, a detenției, a procesului, locul de muncă). Aceste funcții de interogare for fi reunite în așa numitul **chestionar metodologic**. Funcțiile de interogare care examinează „atributele” vor umări determinarea răspunsurilor la următoarele întrebări: originea regională și etnică a ilegaliștilor, nivelul de instrucție și ponderea acestora în populația chestionată, regiunea de desfășurare a activităților ilegaliștilor prin relaționare cu regiunea de proveniență, statutul de membru/ simpatizant, tipurile de acțiune desfășurate în raport cu aceste constante (originea regională, etnică, nivel de instrucție, statut), traiectoriile sociale și cele politice de după 1944 (determinate în funcție de tipul de profesie practicat înainte de 1944 și după 1944, respectiv de statutul în cadrul PCdR dinainte și după 1944). Funcțiile de interogare care examinează relaționarea dintre „actorii” umani vor chestiona aspecte legate de construirea relațiilor inter-umane în mediul ilegalist (de tip ierarhic, dar și profesional și politic) constituite în populația studiată, și a evoluției acestor relații prin raportare la momentul 1944. Aceste funcții vor utiliza mai ales răspunsurile care funizează „actori” umani și „atribute generice”, și se înscriu în metodologia definită de „social network analysis”.

În „populația” chestionată, global alcătuită de către ilegaliștii care locuiau în România la momentul desfășurării chestionarului, au fost identificate 4 **grupuri țintă**. Cele 4 grupuri țintă definite în vederea realizării obiectivelor cercetării de față sunt următoarele: grupul membrilor, a simpatizanților, a conspiratorilor și cel al „tovarășilor de drum”. Aceste 4 grupuri țintă ne vor ajuta în formularea unor funcții de căutare de tip A (evoluțiile sociale și politice înainte și după 1944) sau B (relații ierahice, profesionale, politice înainte și după 1944). Cele două tipuri de funcții de căutare ne vor ajuta să practicăm o analiza prosopografică care va contura „lumea” ilegaliștilor înainte de 1944 și transformarea ei după 1944 : componența ei etnică, regională, profesională, traiectoriile sociale și politice. Raportul metodologic intermediar este disponibil pe siteul proiectului, în documentul [raport metodologic.pdf](#).

În strânsă conexiune cu raportul metodologic, au fost dezvoltate de către echipa IT și principiile ce guvernează modelarea bazei de date (completitudine, interogabilitate, relaționare) și modelul bazei de date, sintetizate în documentul [raport baza de date.pdf](#), încărcat de asemenea pe site-ul proiectului.

2. Activități de diseminare a rezultatelor cercetării

În cadrul celei de-a 45-a convenții anuale a Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (ASEEES) desfășurată la Boston, SUA între 21 și 24 noiembrie 2013, Corina Doboș a prezentat lucrarea cu titlul "Psychiatry in Communist Romania, 1950-1980: Between Ideology and Psychopharmacology" (<http://aseees.org/convention/2013preprogram-friday.pdf>).

Comunicarea s-a concentrat asupra unor destine individuale care ilustrează mecanismele de ascensiune socială și profesională a membrilor și simpatizanților comuniști după 1950. Această prezentare a pus în evidență efectele epistemologice și disciplinare pe care implicarea politică interbelică a unora dintre practicanți a avut-o asupra psihiatriei românești de după 1950. Endocrinologul și psihiatrul C. I. Parhon (1874-1969), proeminent „tovarăș de drum” al PCdR în perioada interbelică și membru de partid din 1944, a deținut după 1944 poziții politice și științifice de primă importanță, căci formal, a avut funcția de șef al statului între 1949 și 1952. Importanța funcțiilor și angajamentelor politice asumate de Parhon s-a tradus în participarea activă a lui Parhon la transformarea domeniului psihiatriei în conformitate cu cerințele ideologice ale momentului.

Prof. Univ. Dr. Adrian Cioroianu,
director de proiect

